

Методология за провеждане на емпирично изследване за определяне на тежестта на отделните видове дела

Основни положения на методиката за оценка на натовареността на съдиите

I. Методология на изследването за определяне на относителното тегло (тежест) на видовете дела.

Създаването на система за оценка на натовареността на органите на съдебната власт е било предмет на усилията по редица проекти и дейности, в които пряко участие е имал и Висшият съдебен съвет. През 2004 година Американската агенция за международно развитие чрез Проекта за развитие на съдебната система на Ист Уест мениджмънт институт отправя редица препоръки към ВСС за подобряване на статистическото отчитане на делопотока. През 2008-2009 година по Оперативна програма „Административен капацитет” - „Компетентни и мотивирани магистрати и съдебни служители” е разработен проект за единна система за оценка на натовареността на магистрати и съдебни служители. В рамките на този проект са извършени редица проучвания, включително и анкетно изследване, с цел изготвяне на методология за изработване на времеви стандарти по наказателните и граждански дела, които се разглеждат от районните съдилища. Емпиричното изследване е обхванало 36 съдии от 17 съдилища, и е послужило за определяне на времеви стандарти (в дни) за отделните етапи на съдебното производство по наказателни и граждански дела, предварително разделени на три групи (приключващи в едно, в две и в три и повече съдебни заседания). Анализът на данните е довел до извеждане на типичните усложнения при разглеждане на съдебните дела (те могат да послужат за основа на критериите за фактическа и правна сложност на отделните видове дела), както и на факторите, които водят до забавяне на съдебното производство. Насочеността на посочения проект е била към създаване на времеви стандарти за видовете дела, с оглед управление и регулиране на продължителността на съдебните производства.

Целта на предстоящата дейност е времево изследване, с което да се установи степента на сложност на видовете дела, с оглед оценка и управление на натовареността на съдиите и съдилищата.

Работата по създаване и прилагане на методика за отчитане и анализ на действителната натовареност на съдилищата и отделните съдии е свързана с осъществяване на предварително емпирично проучване, проведено сред всички съдии (или мнозинството от тях), както и фокус групи от опитни съдии. Проучването цели да формира база данни, въз основа на която да се изчислят теглата (тежестта) на отделните видове дела. Изследванията на познатите световни модели за измерване на натовареността на съдилищата, както и проведените до момента професионални дискусии, достигнаха до извода, че времето, което се отделя за разглеждане и решаване на делата е единствената обективна и вярна основа (мяра), която следва да послужи за определяне на фактическата и правна сложност на различните видове дела, а оттам и до групиране на делата съобразно тяхната тежест.

За провеждане на изследването е необходимо да се очертаят основните етапи и принципи за събиране, обобщаване и анализ на данните, свързани с времето, което съдиите отделят за разглеждане и решаване на различните видове дела.

1. Един от съществените въпроси е: как, като използваме времето, необходимо за разглеждане и решаване на делата, да създадем скала, в която да ги подредим по тежест.

1.1. Първата задача е да се **определят** категориите дела на базата на нормативната процесуална и материалноправна уредба. Тази задача следва да се изпълни като се използват актуализираните от ВСС статистически шифри (кодове) за отделните видове дела. На тази основа следва да се определят и делата (наказателни, граждански, търговски и административни), които ще бъдат изследвани и впоследствие ще бъдат групирани съобразно тяхната тежест.

При определяне на шифрите (кодовете) за отделните дела следва да се съобрази действащата материалноправна уредба. Поради това и с оглед необходимостта от изчерпателност на кодовете за делата (събирани за целите на статистическото отчитане), може да се достигне до значително количествено разнообразие на видовете дела. Емпиричното проучване за времетраенето на всички видове дела не е целесъобразно и само ще затрудни изследването. В този смисъл, за целите на изследването е необходимо да се редуцира (чрез обобщаване и групиране на сходните видове дела) списъкът на делата, чиято тежест ще се измерва.

Групите делата, които ще се включат в изследването се образуват на обективна основа. Предметът на делата се определя от съответните нормативни актове. Логично и общоприемливо в професионалната общност е делата по специфично обособена нормативна материя да бъдат разглеждани комплексно, тъй като разкриват значително сходство по своята правна сложност, което се отразява и на възможните фактически усложнения. Така например престъпленията, включени във всяка глава от особената част на НК се отличават с относителна близост по отношение на правната и фактическа сложност, която притежават. Формирането на групите дела следва да се подчинява на принципа на относителната хомогенност и близост на включените в тях видове дела. При всички положения съставът на групите дела за изследване трябва да бъде утвърден по общо съгласие от работната група и да бъде несъмнено професионално защитим.

1.2. Втората задача е да се определят методологическите принципи, въз основа на които ще се провежда емпиричното проучване за времето, което се отделя за разглеждане и решаване на делата.

За да бъде събрана пълна и достоверна емпирична информация е необходимо внимателно да се подготвят средствата (инструментите) за извършване на проучването. Един от възможните начини за събиране на релевантната информация е чрез създаване на анкетни карти за различните видове дела (или групи дела). Анкетните карти трябва да бъдат максимално типизирани и лесни за попълване от съдиите. Препоръчително е създаването им в електронен вариант, което ще улесни и последващата им обработка. Структурата на анкетните карти трябва да отговаря на отделните етапи, които се включват в разглеждането на съответните (наказателни, граждански, търговски, административни) първоинстанционни, второинстанционни и касационни дела. За улеснение на изследването е препоръчително да бъде създадена по една анкетна карта за типовете първоинстанционните

граждански, наказателни, търговски и административни производства и по една карта за типовете второинстанционни и касационни производства. Например при първоинстанционните наказателни производства могат да се създадат следните анкетни карти: една за делата от общ, частен и административнонаказателен характер; една за частните наказателни дела и една за частните наказателни дела с предмет съдебен контрол върху досъдебното производство.

За целите на изследването трябва да се типизират най-общо етапите, които съдържа всяко едно първоинстанционно, въззивно и касационно производство по съответната материя. Например за наказателните първоинстанционни производства могат да се определят следните етапи: проучване и запознаване от съдията-докладчик с материалите по делото и изготвяне на съдебен акт за насрочване или прекратяване на съдебното (наказателно) производство; разглеждане и решаване на делото в съдебно заседание; изготвяне на съдебния акт по същество на делото. Посочените най-общо етапи могат да бъдат отнесени към всички видове първоинстанционни наказателни дела - по внесен обвинителен акт за престъпления от общ характер; по тъжба на пострадалия; частни наказателни дела; административнонаказателни дела. Времето, необходимо на съдията за справяне с отделните етапи, ще бъде различно за отделните видове дела. Например при делата от общ характер времето, необходимо за проучване и разглеждане на материалите по делото, ще бъде значително повече, доколкото е проведено досъдебно производство в рамките на което са събрани множество доказателствени материали. По делата от частен характер, доколкото не се провежда досъдебно производство, времето за проучване на материалите ще бъде по-малко в сравнение с времето за проучване на материалите по дела от общ характер. От друга страна, при частните наказателни дела е налице значително разнообразие – производства по чл. 243 НПК (обжалване на постановлението на прокурора за прекратяване на наказателното производство) изискват повече време за проучване на делото, тъй като проверката на законосъобразността на постановлението на прокурора изисква подробното запознаване с материалите от досъдебното производство, които често са с голям обем; същевременно, частното наказателно производство за молба за реабилитация, по правило изисква по-малко време за проучване, тъй като въпросите, които подлежат на решаване, не изискват анализ на големи по обем доказателствени материали.

Изработването на анкетни карти, които съдържат така описаните общи етапи на първоинстанционните наказателни производства, позволяват прилагането им към всички видове първоинстанционни наказателни дела (от общ характер, от частен характер, частни наказателни дела, административнонаказателни дела). За да се насочи вниманието на съдиите, които ще попълват анкетните карти към особеностите на отделните видове производства, ще бъде полезно да се изготвят подробни указания за попълването им.

Както се посочи по-горе за първоинстанционните наказателни дела следва да се изработят три анкетни карти, които отразяват спецификата на отделните етапи за: делата, образувани по обвинителен акт, по тъжба на пострадалия и административнонаказателните дела; частните съдебни наказателни дела; частните наказателни дела, имащи за предмет съдебен контрол върху досъдебното производство. Отделно следва да се изработят три анкетни карта за второинстанционните наказателни дела по реда на глава 22 НПК; по глава 21 НПК и за частните второинстанционни наказателни дела с предмет съдебен контрол в досъдебното производство.

По отношение на касационните дела, които разкриват уникална специфика, препоръчително е провеждане на отделно изследване при отчитане на особеностите на касационното производство и с прякото участие на съдиите от ВКС.

За да се улесни процесът по набиране на данните и да се гарантира тяхната пълнота и достоверност, ВСС трябва да проведе информационна и разяснителна кампания сред съдиите за целите и методологията на изследването. В този смисъл, към всяка от подготвените анкетни карти следва да се състави указание за попълването ѝ. Информационната кампания и подробните указания за попълване на анкетите ще спомогнат за това съдиите, да имат увереност за успех на начинанието и сериозен ангажимент при предоставяне на информацията за продължителността на отделните етапи по видовете дела.

1.3. Следващ важен методологически въпрос е на какъв принцип следва да се попълват анкетните карти. На първо място, за всеки вид дело (наказателно, гражданско и административно) – по шифрите (кодовете), изготвени и приети от ВСС, следва да се попълни отделна анкетна карта от всеки съдия. Както се посочи и по-горе, за целите на изследването е възможно и препоръчително да се обобщят и групират множеството кодове (шифри) на видовете дела. В случай, че се приеме идеята за предварително групиране на делата, анкетна карта ще се попълва само за дело, включено в съответната група. За бързина и улесняване на процеса по попълване е възможно информацията за отделните видове дела да се интегрира в единна електронна таблица – съответно за гражданските, административните и наказателните дела.

От методологическа гледна точка е подходящо при провеждане на изследването да се събере възможно повече достоверна и проверима информация. За това, при попълване на анкетата, съдията следва да посочи данни за времето по етапи при разглеждане на конкретно дело приключено от него дело през последната година от определен вид, осреднената му оценка, както и оценка за обективно необходимото му време за решаване на делото.

Съдията трябва да попълни в картата времето, което отделя за всеки от етапите за конкретния вид дело (например, кражба, средна телесна повреда, клевета и т.н.). При попълване на конкретните времеви данни, съдията трябва да има предвид следното:

- на първо място - следва да попълни времевите данни за етапите за приключило дело от съответния вид през последната една година; по отношение на това дело съдията следва да попълни конкретни данни и за: номера на делото, обема в страници на досъдебното производство; броя на подсъдимите, деянията, свидетелите и вещите лица; приет за разглеждане граждански иск; наличието на диференцирана процедура за разглеждане на делото; брой и продължителност на съдебните заседания; при въззивните дела – брой и характер на жалбите и протестите и т.н. Събирането на конкретна информация за определено съдебно дело ще помогне от една страна за гарантиране на достоверността на данните, а от друга страна ще позволи осъществяване на контрол върху процеса на събиране на релевантните факти за изследването;
- на второ място – съдията, като изхожда от своя осреднен опит при разглеждане на дадения вид дело, да посочи времевите данни за съответния етап при разглеждане на делото;
- в картата следва да се съдържа и графа, в която съдията да посочи какво е необходимото според него оптимално време за качествено извършване на

действията по отделните етапи или общо за разглеждане на делото – този въпрос подпомага изследването за т.нар. времева адекватност;

- ако съдията не е разглеждал дела от определен вид, той няма да попълва анкетна карта за този вид (или група) дело.

Допълнителен фактор, който трябва да се вземе предвид, е обемът на видовете дела, с цел да се гарантира събирането на статистически достатъчна информация по вид на делото. Предварително трябва да се отчетат статистическите данни по видове дела в рамките на една година, за да може да се планира какъв брой въпросници по определен вид дело могат да се съберат и да се гарантира събирането на минимално необходимата емпирична информация за времетраенето по някои по-рядко разпространени дела. Това е и важен фактор за определяне на принципа за избор на дела за описване от съдията, както и оптималния брой въпросници, които трябва да попълни един съдия. Възможен подход (след анализ на статистическата информация за броя на делата по вече определените шифри в рамките на една година) е съдията да бъде помолен да попълни въпросници за три от най-често гледаните видове дела (които ще съвпадат и с най-често срещаните видове дела по статистика) и едно или две от по-рядко срещаните видове дела, ако е гледал такива в рамките на една година. Окончателно решение може да се вземе след анализ на статистическите данни за разпределението на делата по видове.

При условие, че голяма част от съдиите (повече от две хиляди) попълнят анкетни карти, възможните отклонения и крайности в субективната оценка на съдите, ще бъдат сведени до минимум. Събирането на обобщена и конкретна информация за продължителността на отделните етапи при разглеждане на делата ще има ползотворен ефект върху качеството и дълбочината на изследването. От една страна - ще намали риска от естествения стремеж на съдиите да увеличават времето, което отделят за решаване на делата, а от друга страна - ще спомогне за набиране на сравнителен материал за целите на изследването.

Контрол и проверка върху събирането на достоверна релевантна информация за времетраенето на делата може да се постигне чрез фокус групи от опитни съдии (например няколко групи по нивата на съдилищата – районни, окръжни, апелативни).

Фокус групите с опитни експерти, в случая съдии, ще служат за корекция на събраните данни от прякото проучване и за определяне на релевантни нива на необходимо времетраене на всеки от предварително обособените етапи в разглеждането на делата. То е само опит за по-точно дефиниране, но не е основен метод за събиране на информация. Чрез няколко последователни допитвания до избраните групи съдии и чрез тяхното последователно отчитане на вече получените осреднени стойности, както и преглед на разнообразието от отговори по определените етапи, може да се избегнат както прекомерно увеличаване на времетраенето, така и подценяването на времето от индивидуално събраните стойности. Експертите във фокус групите дават мнение/валидират събраните и вече получени чрез обработка и статистически анализ осреднени стойности. Без да се подлага под съмнение достоверността на събраната информация, данните събрани от всички съдии по различните видове дела, ще страдат от отклонения, свързани със специфики на делото и други фактори от обективен характер, както и също толкова субективни фактори. Затова осреднените стойности (произведени чрез статистически способности) е добре да се валидират и да са продукт на съгласие на опитни професионалисти – така е според метода Делфи, разработен в методиката, прилагана в щата Арканзас, САЩ.

Етапите на изследването за времевата стойност (тежест) на делата могат да се обобщят така:

- **Първо.** Провежда изследване след съдиите, използвайки хартиени и електронни анкетни карти за различните видове дела.

Следва обработка на данните и осреднените, минималните и максималните стойности по етапи и по видове дела, заедно със съответната налична информация за потока дела по тип и за определен период се предоставят на фокус групи, като подбраните участници са помолени да коригират данните според преценката си въз основа на техния опит (могат да ги увеличават или намаляват по собствена преценка).

- **Второ.** Провежда се изследване сред фокус групи, съставени от опитни съдии, които определят времевите стойности на делата единствено на база на осреднения си опит и предоставените им материали.

Следва обработка на данните от фокус групите, ако те са достатъчно хомогенни (не се наблюдават драстични отклонения в оценките на избраните опитни съдии), данните се предоставят за решаване в комисията на ВСС.

Ако те са с драстични отклонения, се прави втори тур на изследването сред участниците във фокус групата, като им се предоставят новите осреднени стойности, както и индивидуалните стойности на другите участници във фокус групата, анонимно, без да се предоставят имената на участниците в групата.

- **Трето.** След окончателните резултати от фокус групата, получените номинални тежести се поставят на разглеждане в работната група към комисията на ВСС за окончателно решение

Посочените общи положения за съдържанието на анкетните карти и относно методите за събиране и анализ на информация следва да се отнесат, освен за наказателните, но също и за първоинстанционните граждански, търговски и административни дела, при отчитане на особеностите им.

Наложително е след внимателната подготовка на анкетните карти и указанията за попълването им да се проведе пробно (пилотно) изследване в няколко предварително определени съдилища. Целта е да се покрият всички видове разработени анкети с поне 2-3 попълвания. Пилотното изследване цели да се тестват изработените инструменти. Въпросите, които решава пилотното изследване са: дали се разбират въпросите и факторите, които се оценяват; дали има пропуснати параметри – нещо, което не е включено, нещо, което трябва да отпадне, информация, която не е релевантна, т.е. няма такъв етап или трудно се отделя такъв етап и т.н. Обобщено казано целта на пробното изследване е да се установят пропуски и недостатъци на предлаганата методика и инструменти (анкетни карти).

1.4. След събирането на съответните релевантни данни, логически следва да се определи средното количество време, отделено за решаване на даден вид дела.

Препоръчително е при определяне на тежестта на делата, видовете дела, които изискват приблизително еднакво време за решаване, да се обединят в една група. Полученият осреднен период от време, необходим за разглеждане и решаване на дадено дело от определен вид, ще определи неговата номинална тежест.

Финалният резултат от цялостното изследване ще доведе до създаване на коефициент, с който ще се умножава делото на съответния съдия за да се оцени натовареността, отчитайки сложността на делото. На този първи етап от изследването, този резултат е непостижим.

Така определените номинални тежести на категориите дела трябва да се подредят по размер. Трябва да се подбере тежестта, която се явява средна за получената скала, като се определи за мерна единица (напр. с коефициент 1). Тежестта на категориите дела следва да се преизчисли окончателно спрямо тази мерна единица. – тук вече може да се определи като коефициент на тежест, защото ще е отношение на номиналната тежест за определен вид дела към средната определена стойност за всички видове дела.

По този начин ще се определят коефициентите за сложност (тежест) на отделните видове първоинстанционни дела.

1.5. Необходимо е да се избере методологическият подход при определяне на тежестта на второинстанционните и касационни граждански, наказателни, търговски и административни производства. Дискусионен е въпросът дали коефициентът за сложност на първоинстанционните дела следва да се отчита при изследване сложността на въззивните, респективно касационните дела, като се добавя към него специфичен коефициент за сложност.

По-правилно е да се приеме, че е необходимо изработване на самостоятелен коефициент за сложност на различните видове второинстанционни и касационни производства. Логично е при определяне на сложността на отделните видове въззивни и касационни дела да се използва като обективен фактор времето, което е необходимо за разглеждането и решаването им. За целта следва да се изготвят специални анкетни карти за въззивните и касационните дела, съдържащи графи за отделните типични етапи, които се включват при разглеждане на този вид производства. Анкетните карти следва да се попълват от съдиите и фокус групите от опитни съдии съобразно видовете дела по шифрите, приети от ВСС (или предварително обособени групи). Тук важат същите съображения за поредността на изследването, които бяха изложени в т.1.3.

По подобна методология, както и за първоинстанционните дела, събраните и анализирани данни за времетраенето на различните видове въззивни и касационни дела следва да послужат за изработване на коефициент за тяхната сложност.

1.6. Определянето на коефициент за сложност на отделните видове дела ще послужи за обективно измерване на натовареността на отделните съдилища. Това може да се получи като общият брой на образуваните дела, от който и да е вид за годината, умножен по коефициента на сложност на делото за всеки вид дело (получен на база осредненото време, необходимо за решаване на даден вид дело) дава стойността на делопотока за този орган на съдебната власт.

2. При определяне на индивидуалната натовареност на съдиите, е необходимо да се отчитат, освен броят на разгледаните дела и тяхната сложност според определените коефициенти, но също и множество други фактори, които са извън прякото разглеждане и решаване на делата, но са свързани и обслужват правораздавателните функции на съдията.

Например - съществуват малки съдилища, в които поради по-малкия обем работа и по-малкия брой съдии, не е възможна специализация по материя. Поради тези причини се налага съдиите в тези съдилища да разглеждат едновременно дела от всички материи. Това неминуемо увеличава времето, което е необходимо за подготовка и разглеждане на делата, и следва да се отрази при изчисляване на индивидуалната натовареност.

Участието в съдебен състав също има отражение върху натовареността на съдията, което не се отчита само с дейността, която той извършва по делата на негов доклад. Произнасянето на състава изисква от всички негови членове да проучат материалите по делото, след което да обсъдят и постигнат съгласие по въпросите, подлежащи на решаване в производството. Понякога може да се достигне до изготвяне на особено мнение от някой от членовете на състава. Цялата тази дейност, която извършват съдиите в състава, на които делото не е на доклад, следва да се отчита при изчисляване на индивидуалната натовареност.

Участието на съдиите от върховните съдилища в тълкувателната дейност, както и в различни други активности (участие в изпитни комисии, атестиране, работни групи по законопроекти), също трябва да се взема предвид при определяне на натовареността на съдиите.

Налице е необходимост от поощряване и стимулиране на съдийската активност, поради което участието на съдиите в обучителни програми като обучители, участието им в работни групи за усъвършенстване на законодателството, програми за международно сътрудничество, помощни атестационни и етични комисии и др., следва да се отчита при определяне на индивидуалната им натовареност.

Изчерпателното посочване и анализиране на всички фактори, които влияят и имат значение за индивидуалната натовареност на съдиите следва да се постигне чрез извършване на представително проучване сред съдиите.

Препоръчително е при изследването на времевите стойности на делата респондентите да се запитат и за видовете дейности, които извършват, които не са пряко свързани с разглеждане на делата, но касаят осъществяване на съдийските функции и отнемат съответно време.

След обобщение и анализ на събраните данни, ВСС следва да инициира и проведе професионално обсъждане по темата сред съдиите. В методиката за оценка на натовареността е наложително да се уреди начин за изчисляване на индивидуалната натовареност, като идентифицираните по-горе фактори, следва да бъдат отчитани чрез създаден механизъм (формула), който да подлежи на непрекъсната актуализация и усъвършенстване.

При определяне на допустимата индивидуална норма на натовареност на съдията е необходимо да се изчисли **времевата стойност** на магистрата. Тя следва да се изразява в минути и може да се означава като “годишна времева стойност на магистрата”. Времевата стойност на съдията представлява времето за годината, което даден съдия има на разположение за обработка и разрешаване на делата. Годишната времева стойност се

изчислява чрез изваждане от общия брой на дните в годината (365 дни) на броя на дните, които не са посветени на обработка или разрешаване на дела – почивни дни, празници, отпуск, болнични, дни, които попадат в категория “други” (други задължения на магистрата – обучение и др.). Нормалният работен ден е с продължителност 8 часа или 480 минути.

Съотношението между времевата стойност на съдията и времевата стойност на отделните видове дела, които подлежат на разглеждане, следва да доведе до изработване на допустимата норма за натовареност на съдията, т.е. колко дела е възможно да обработи и реши съдията в рамките на отреденото му работно време. От друга страна - съотношението между наличното време на съдията и делопотока следва да определи необходимия брой на магистратите, които ще обработват този делопоток.

Изработването на допустима индивидуална норма на натовареност на съдията, както и изчислението на следващите се от това съотношения между делопотока и броя съдии, ще доведе до обосноваването вземане на решения по определяне на необходимия брой съдии в отделните съдилища – правомощие на ВСС по чл. 30, ал. 1, т. 3 ЗСВ.

II. Основни положения на методиката за оценка на натовареността на съдиите

Паралелно с провеждане на изследването за определяне на относителната тежест на отделните видове дела и обобщаване и анализиране на данните, необходимо е да се стартира работата по изработване на методика за оценка (отчитане и регулиране) на натовареността в органите на съдебната власт.

Създаването на методика за оценка на натовареността се налага от необходимостта да бъдат отчетени конкретните усложнения на делата, които влияят върху тяхната сложност. Времето изследване, което ще доведе до определяне на тежестта на видовете дела, поради спецификата на прилаганите инструменти и методология, дава осреднени стойности. Освен това, определянето на относителната тежест на делата ще позволи създаването на обективна сравнителна основа за регулиране на натовареността на отделните органи на съдебна власт.

По отношение на регулиране на индивидуалната натовареност на съдиите е необходимо отчитането на конкретни критерии за фактическа и правна сложност на делата. Справедливото отчитане на натовареността предполага съобразяване с конкретното проявление на фактическите усложнения на делото, което да се идентифицира по предварително зададени обективни критерии.

Целта на изработването на тази методика е, като се има предвид спецификата на съдийската работа по различните видове дела, да се формулират общи и специфични критерии за фактическа и правна сложност. Критериите за сложност на делата трябва да бъдат определени отделно за различните инстанционни нива в съдебната система – първоинстанционни, въззивни и касационни. Това се налага поради различното естество на съдийската работа и процесуалната специфика, която се определя от вида на производството – първоинстанционно, второинстанционно, касационно.

1. На първо място, необходимо е да се дефинират понятията за критерии и показатели за фактическа и правна сложност на делата. Следва да се определят общи и специфични критерии и показатели за сложност на делата, които да се диференцират по видове дела (наказателни, граждански, административни) и по инстанционни нива (първоинстанционни, второинстанционни, касационни). Понятието за фактическа и правна сложност на

наказателните дела не е ново за законодателството и съдебната практика (например ТР 35-90-ОСНК). Конкретното посочване на критерии за фактическа и правна сложност на делата е въпрос на обобщение на съществуващия емпиричен опит на практикуващите съдии.

При първоинстанционните наказателни дела от значение за извършване на оценка за фактическа и правна сложност са: обем на делото (материалите от досъдебното производство) в страници; брой на страните и другите участници в процеса – свидетели, вещи лица, преводачи и др.; брой на експертните изслушвания в съдебно заседание; наличие на приет за разглеждане граждански иск; брой на деянията и престъпленията по обвинителен акт; други усложнения във връзка с предмета и страните по делото (множество престъпления, съучастие и др.); поредност на разглеждане на делото – налице ли е връщане на делото за ново разглеждане; развитие на съдебното производство по реда на някоя от диференцираните процедури по НПК. При въззивните и касационните наказателни дела от значение за извършване на оценка за фактическа и правна сложност са и редица специфични обстоятелства: брой на жалби и протести; наличие на съдебно следствие във въззивната инстанция; поредност на производството – първо или следващо по ред въззивно или касационно производство и др.

2. На второ място, необходимо е да се предвиди как се отразяват конкретните данни за фактическа и правна сложност като определен измерител, който да се прилага за всяко конкретно дело – например, да се регламентират цифрови измерители в определен диапазон (от – до) за всеки един от критериите, както и общ измерител (средноаритметичен от всички показатели) за конкретната сложност на делото. Създаденият по този начин общ цифров измерител за сложност на делото ще служи за корекция (увеличаване или намаляване) на изведената от емпиричното изследване обобщена тежест на делото от определен вид.

3. На трето място, важно е да се регламентират компетентните лица (съдии), които определят сложността на делото по предварително зададените критерии и показатели и методика за изчисляването им. Логично е това да е съдията, който администрира съответното отделение в съда (там където има отделения), включително съдията, който разпределя измежду останалите съдии постъпилите дела на случаен принцип. Вярно е, че съдията-докладчик най-добре е запознат с делото, тъй като подробно проучва всички материали по делото. За да се избегне всякакъв субективизъм е необходимо оценката за сложност на делото да се извършва от един съдия по предварително определени и еднакви критерии. Възможно е да се дискутира възможността по изключение да се извършва корекция в предварително определената сложност на делото. Корекцията следва да се извършва отново от разпределящия съдия, по искане на докладчика и при предварително определени случаи – за наказателните дела - допускане на въззивно следствие; провеждане на диференцирана процедура (споразумение, съкратено съдебно следствие).

Необходимо е да се предвиди включването на определените критерии за сложност на делото в информационната система за разпределение на делата, тъй като така ще се постигне равномерност и справедливост при натоварването на съдиите.